

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

**Έντ. Έπιμελητοῦ Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν**

**ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ & ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ**

ΑΘΗΝΑ 1982

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Έντ. Έπιμελητοῦ Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ & ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

ΑΘΗΝΑ 1982

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
1 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	5
1.1 Χαρακτηριστικές μεταβολές στη σύγχρονη έλληνική κοινωνία	5
1.2 Γνωρίσματα τῆς νεοελληνικῆς οἰκογενείας	8
2 ΕΝΤΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	11
2.1 Ἀμφισβήτητη τῶν παραδοσιακῶν μορφῶν οἰγενειακῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς νέους	11
2.2 Ἀποφυγὴ ἐπικινδύνων ταυτίσεων	13
2.3 Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐντάσεως	17
3 «ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ» ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '80 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	19

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ εἰσήγηση πού ἀκολουθεῖ ζητήθηκε ἀπό τὸ «Γραφεῖο Οἰκογενειακῆς Ἀγωγῆς» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὴ συνάντηση τῆς Εἰδικῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς του, πού ἔγινε στὴν Ἀλεξάνδρεια 10 μὲ 16 Νοεμβρίου 1980 καὶ τῆς ὁποίας ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος ἀρθροῦ εἶναι μέλος. Ἡ συνάντηση εἶχε ὡς θέμα: Τὸ ποικίλο πολιτιστικὸ πλαίσιο τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς — Προκλήσεις τῆς δεκαετίας τοῦ '80. Τὸ κείμενο τῆς εἰσηγήσεως ἔχει ἤδη περιληφθεῖ ἀγγλικά στίς σ. 64-72 τῆς ἐπίσημης ἐκθέσεως τοῦ Γραφείου, Γενεύη 1981.

1 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1.1. Χαρακτηριστικὲς μεταβολὲς στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία

Ἡ Ἑλλάδα εὐρίσκεται μεταξὺ ἐκείνων τῶν χωρῶν πού κατὰ τὰ τελευταῖα ἐξήντα χρόνια καὶ ιδιαίτερα μετὰ τὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο εἶναι τὸ πεδίο εὐρυτάτων κοινωνικῶν, οικονομικῶν, πολιτιστικῶν ἀλλαγῶν καὶ μεταβολῶν. Ἡ δομὴ τῆς χώρας ἀλλάζει ἀπὸ πολλὲς ἐπόψεις καὶ οἱ μεταβολὲς αὐτὲς ἐπηρεάζουν καὶ ἐπιδροῦν στὸ σύνολο τῶν θεσμῶν ἀλλὰ καὶ στὰ μεμονωμένα άτομα. Κυρίως, γιὰ τὴν οἰκογενειακὴν ἀπόβλεψη, αὐτὲς ἐπέρχονται ραγδαῖα, ἀπότομα χωρὶς ἀναγκαῖα χρονικὰ περιθώρια γιὰ τὴν ἀπαραίτητη προσαρμογὴ, δημιουργώντας σὲ πρώτη φάση σχετικὴ ἀνισορροπία καὶ ἄγχος.

Βασικό χαρακτηριστικό είναι ο έξαστι-
 σμός της χώρας. Ο αγροτικός πληθυσμός μειώνεται
 σημαντικά και ανάμεσά του είναι και άτομα που δεν
 κάνουν αγροτικές ασχολίες. Ακόμα και σ' αυτόν τον
 πληθυσμό υπάρχει άποδοχή των τρόπων ζωής των
 αστικών κέντρων. Η διεύρυνση του οδικού δικτύου,
 ή εξάπλωση του αυτοκινήτου ώδήγησαν σε μια με-
 γαλύτερη κινητικότητα του πληθυσμού, με
 συνεχείς μετακινήσεις είτε λόγω έξωτερικής και έσω-
 τερικής μεταναστεύσεως, είτε λόγω τουρισμού, έξω-
 τερικού και έσωτερικού σύμφωνα με το σλόγκαν
 «όλος ο κόσμος όλη ή χώρα είναι δική μας». Αυτή ή
 κινητικότητα συνδέεται με αύξηση της εργασίας και
 με σημαντικές εισοδηματικές μεταβολές.
 Η έμπλοκή της γυναίκας στον εργασιακό χώρο
 αυξάνει το εργατικό δυναμικό και τα εισοδήματα και
 κατά συνέπειαν ή χώρα με την βοήθεια του έκβιο-
 μηχανισμού εισέρχεται στην διαδικασία παρα-
 γωγής αφθόνων αγαθών και στην κατανάλωσή τους.
 Η έλληνική κοινωνία γίνεται κι αυτή στά πρότυπα
 των δυτικών, κοινωνία της αφθονίας
 και του καταναλωτισμού. Αυτό φαί-
 νεται και με μια πρόχειρη ματιά στην έλληνική τη-
 λεόραση, που καλύπτει υπέρμετρα τα προγράμματά
 της με σωρεία και πληθώρα διαφημίσεων.
 Φθάνουμε μ' αυτόν τον τρόπο και σε μια άλλη ση-
 μαντική μεταβολή της έλληνικής κοινωνίας: την σ'
 όλόκληρη την επικράτεια επικράτηση των μαζι-
 κών μέσων επικοινωνίας. Δίπλα στην
 αγαθή επίδραση που μπορεί να έχει για παράδειγμα ή
 Τηλεόραση στον λαό, οδηγούμεθα στην μετάδοση και
 εμφάνη πλέον δημόσια προβολή του αξιολογι-

κοῦ πλουραλισμοῦ που υπάρχει στην χώρα.
 "Οχι ότι παλαιότερα υπήρχε μία απόλυτη και άμιγλης
 όμοιογένεια πολιτιστικών στοιχείων και απουσίαζε
 κάθε είδος πλουραλισμού. Ήταν όμως λανθάνων.
 Σήμερα, και διά της τηλεόρασεως προβάλλεται έν-
 τονότερα και διοχετεύονται διεθνῆ πρότυπα
 και τρόποι ζωής. Με την ξενολατρεία μάλι-
 στα που διακρίνει, δυστυχώς, τον νεοέλληνα και τον
 μιμητισμό του κινδυνεύουμε να υιοθετήσουμε αυτούς
 τους ξένους τρόπους και σίγουρα όχι τους καλύτερους,
 άπειπολώνοντας παραδοσιακά πρότυπα αιώων. Δεν
 είμαστε ίσως λίγοι αυτοί που με τη δικαιολογία της
 εντάξεώς μας στην κοινή αγορά τείνουμε να 'μετα-
 μορφωθούμε', να χάσουμε δηλαδή το πρόσωπό μας
 γινόμενοι «ΕΟΚικώτεροι» της Ε.Ο.Κ. "Ενας ξένος
 φίλος της Ελλάδος, ο Jacques Lacarrière έλεγε σε
 συνέντευξή του (Τό Βήμα 3.8.1980): «...ή 'Ελλά-
 δα υπέστη την επίδραση της Δύσης πολύ περισσότερο
 στα έλαττώματα παρά στις άρετές. Έπωμίστηκε
 περισσότερο τα προβλήματα της Δύσης παρά την
 ποιότητά της». Δεν έπαιξε, βέβαια, μικρό ρόλο και ο
 τουριστικός προσανατολισμός της
 χώρας. Ο ίδιος Λακαριέρ έπεσήμανε και αυτό το
 σημείο: «Αυτό που πράγματι με έντυπώσισε είναι ή
 υπερβολική σημασία που έχει αποκτήσει ο τουρισμός
 στην έθνική ζωή, τείνοντας να διαμορφώσει τελείως
 τη ζωή των μικρών κοινοτήτων. Το πρόβλημα του
 τουρισμού, σε μια μικρή χώρα όπως ή 'Ελλάδα, είναι
 να μπορέσει να πουλήσει τον ήλιο της χωρίς να που-
 λήσει την ψυχή της» (βλ. πιο πάνω).

"Αν έπρεπε να σημειώσω δυο-τρία ακόμα ση-
 μεϊα, για το προς τα που τείνουν οι μεταβολές στην

έλληνική κοινωνία θα πρόσθετα τή γενική εύαισθησία του νεοέλληνα στην αντίληψη που έχει για τὰ δικαιώματά του και τή διεκδίκησή τους. Παράλληλο φαινόμενο, θα έλεγα, είναι ή εκ μέρους τής κρατικής μηχανής, και κατόπιν πιέσεων συγκεκριμένων ομάδων, άναθεώρηση πολλών πτυχών του ύφισταμένου δικαίου, με πρόθεση να γίνει τὸ κράτος ένα Κράτος δικαίου. Ός τελευταίο σημείο θα έσήμαινα τήν εκ μέρους του έπισήμου κράτους άνάληψη του παιδαγωγικού του ρόλου στην διαφώτιση εύρυτάτων στρωμάτων του έλληνικού πληθυσμού σε συνάρτηση με τελευταία νομοθετήματα (σε θέματα υγείας παραδείγματος χάριν).

1.2 Γνωρίσματα τής νεοελληνικής οικογενείας.

Όπωςδήποτε, όλες αυτές οι άναφερθεισες μεταβολές και τὰ νέα δεδομένα τής ελληνικής κοινωνίας δέν άφησαν άνεπηρέαστο τὸν θεσμό του γάμου και τής οικογένειας. Δυστυχώς δέν έχει έρευνηθεί και μελετηθεί έπαρκώς τὸ φαινόμενο «νεοελληνική οικογένεια» για να μπορούμε να κάνουμε με άκρίβεια τις άναγκαίες συσχετίσεις, για τὸ πῶς δηλαδή έπηρέασαν και έπηρεάζουν αυτές οι κοινωνικές μεταβολές τήν οικογενειακή ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις, και ποῖοι παράγοντες ώδήγησαν στὸν ἢ στὸς νέους τύπους οικογένειας. Μπορούμε όμως να δοῦμε έν συντομία τὰ χαρακτηριστικά αὐτῆς τής νέας οικογένειας.

Ἡ έλληνική οικογένεια έχει αλλάξει στὸ μέγεθός της: είναι μικρότερη και επικρατεῖ ὁ τύπος τής «συζυγικής οικογένειας» που άπο-

τελείται από δύο γενεές (γονεῖς και παιδιά). Ἡ εκτεταμένη οικογένεια έμφανίζεται σε μικρότερη συχνότητα. Έχει περιορίσει τήν γεννητικότητα της, έτσι που ή Ελλάδα να αντιμετωπίζει κι αὐτή μαζί με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες ένα μικρὸ δημογραφικὸ πρόβλημα λόγω μείωσης του πληθυσμού της. Ἡ μείωση του πληθυσμού είναι συνειδητή, τὰ ζευγάρια έλέγχουν τήν γονιμότητά τους έστω και με τήν μέθοδο τῶν εκτρώσεων. Παράλληλα, έχουμε μείωση τής θνησιμότητας, τῶν άκαιρων θανάτων δηλαδή. Αὐτὸ έχει σαν αποτέλεσμα τήν αύξηση ζωῆς τής οικογένειας σχεδόν στὸ διπλάσιο, από εἴκοσι σε σαράντα χρόνια, αν λάβουμε υπόψη και τή σύναψη γάμων σε μικρότερη ηλικία. Παρατηρεῖται επίσης μιὰ αύξηση τής γαμηλιότητας — του αριθμού δηλαδή τῶν τελουμένων γάμων ἐπὶ 1000 κατοίκων ηλικίας γάμου — έν σχέσει με τὰ προπολεμικά δεδομένα. Κάτι άλλο είναι ή αύξηση τής συχνότητας του γάμου. Ένώ έχουμε αύξηση τῶν διαζυγίων έχουμε επίσης πολλούς (δευτέρους) γάμους διαζυγμένων, σε ποσοστὸ 2,5% τῶν συναπτομένων γάμων.

Κάτι ακόμα που κάνει έντύπωση είναι ή μετατόπιση τῶν ρόλων μέσα στην οικογένεια. Ὁ γονικὸς ρόλος περιορίζεται πολὺ σε σχέση με παλιότερες έποχές, αντίθετα επεκτείνεται ὁ συζυγικὸς ρόλος, τὸν ὁποῖον θα άσκήσουν για κάπου πενήντα χρόνια σύζυγοι που παντρεύονται στὰ εἴκοσι πέντε τους. Ποιός όμως έχει προετοιμάσει αὐτούς τὸς ανθρώπους για μιὰ τέτοια κοινή μακροβιότητα; Συρρίκνωση έχουν ύποστεῖ και οι

λειτούργιες τῆς οἰκογένειας, πού πολλές ἔχουν μεταβιβαστεῖ στό κράτος ἢ σέ ἄλλους φορεῖς. Τό κύριο βάρος τίθεται στόν συναίσθηματικό δεσμό τῶν μελῶν τῆς.

Ἐνα νέο δεδομένο εἶναι οἰκογένειες πού ἀποτελοῦνται ἀπό τόν ἕνα γονέα, πατέρα ἢ μητέρα συνηθέστερα, πού ζεῖ μόνη μέ τῶν τῶν παιδιᾶ τῆς. Πρόκειται γιά διαζευγμένες ἢ ἄγαμες μητέρες. Νεώτερο φαινόμενο εἶναι οἰκογένειες πού ἀποτελοῦνται ἀπό παπποῦδες καί γιαγιάδες καί τᾶ ἀνήλικα τέκνα ζευγαριῶν πού ἔχουν μεταναστεύσει σέ χώρες τῆς Δ. Εὐρώπης, συνηθέστερα τῆ Δ. Γερμανία. Αὐξάνονται τελευταῖα καί οἱ περιπτώσεις ἐλευθέρων συμβιώσεων ἀτόμων πού ζοῦν ἐκτός γάμου, λόγω κωλύματος τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου ἢ καί τῶν δύο νά λάβουν διαζευκτήριο καί νά τελέσουν νέο γάμο. Σέ πολλές περιπτώσεις τᾶ «παράνομα» αὐτά ζεύγη τεκνοποιοῦν καί δημιουργοῦν μία νέα οἰκογένεια. Πολλές ἀπ' αὐτές ὑπάγονται στήν κατηγορία τῶν ἐπί μακρῶ χρονικῶ διάστημα ἀτόμων πού ἐγκατέλειψαν τήν συζυγική τους στέγη καί περιμένουν κατά κάποιον τρόπο τήν «αὐτόματη» λύση τοῦ γάμου τους μετά ἀπό παρέλευση ὀρισμένης προθεσμίας. Στίς ἐλεύθερες συμβιώσεις εἶναι δυνατόν νά συγκαταλεχθοῦν πολλές ἐνώσεις φοιτητῶν πού συζοῦν· αὐξάνεται ὁμοῦς κάθε χρόνο τό ποσοστό γάμων πού οἱ σύζυγοι εἶναι καί οἱ δύο φοιτητές. Ἡ ἐπιμήκυνση τοῦ χρόνου σπουδῶν καθιστᾶ τήν ἐπισημοποίηση τοῦ δεσμοῦ ἀναγκαία.

2 ΕΝΤΑΣΗ ΜΕΤΑΕΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στή συνέχεια τῆς εἰσηγήσεως θά ἦταν χρήσιμο νά ἐντοπιζάμε τό νόημα καί τή σημασία πού προσδίδουν οἱ νέοι στίς παραδοσιακές μορφές οἰκογενειακῆς ζωῆς καί πιδ ἰδιαίτερα στίς μορφές πού ἐπικρατοῦν στόν χώρο τῆς Ἐκκλησίας. Πῶς ἀντιμετωπίζουν αὐτές τίς μορφές καί ποιά εἶναι ἡ κριτική τῶν νέων ἀπέναντι στίς μορφές αὐτές; «Ἵπάρχουν ἄραγε θεολογικές, ποιμαντικές καί παιδαγωγικές γραμμές πού θά μπορούσαμε νά προτείνουμε καί πού θά βοηθοῦσαν ἐνδεχόμενα τίς Ἐκκλησίες μας στήν ποιμαντική τους δράση μέ καί γιά τίς οἰκογένειες;» Θά ἐπιχειρήσω, στήν πιδ πάνω προβληματική νά χαράξω ὀρισμένες προοπτικές λύσεων.

2.1 Ἀμφισβήτηση τῶν παραδοσιακῶν μορφῶν οἰκογενειακῆς ζωῆς ἀπό τοὺς νέους.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ ὄλο καί πληθαίνουν οἱ φωνές πού ἀμφισβητοῦν ἂν καί κατά πόσον τᾶ πρότυπα πού προσφέρει ἡ Ἐκκλησία γιά τὸν γάμο καί τήν οἰκογένεια εἶναι δυνατό νά γίνουν ἀποδεκτᾶ ἀπὸ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Προβάλλεται μάλιστα ἐπιτακτικᾶ τό αἶτημα γιά ἕναν ἐκσυγχρονισμό τοῦ παραδοσιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μοντέλου γιά τοὺς τομεῖς ζωῆς πού ἐξετάζουμε.

Ὅρισμένοι νέοι μας θά ἦταν δυνατό νά ὑποστηρίξουν, ὅτι μέ τό κείμενο πού κατεξοχή προβάλλει τήν σχετική ἐκκλησιαστική διδασκαλία, τό κείμενο δηλαδή τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου, δὲν αἰσθάνονται

σχεδόν καμία πνευματική συγγένεια. Ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπ' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ τοὺς μεταβιβάσει μιὰ παρωχημένη εἰκόνα δομῆς τῆς οἰκογένειας (ἀγροτικό πατριαρχικό μοντέλο). Αὐτὴ ἡ δομὴ τῆς οἰκογένειας ἐξάλλου συνδέεται μὲ παρωχημένες μορφές κοινωνικῆς ὀργανώσεως ποὺ καθορίζονταν ἢ καθορίζονται ἀκόμα ἀπὸ συγκεκριμένο κοινωνικο-οικονομικὸ σύστημα (π.χ. φεουδαρχία, καπιταλισμὸς).

Τὰ παρωχημένα αὐτὰ οἰκογενειακὰ πρότυπα δὲν περιέχονται ὅμως μόνο στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου ποὺ ἀποδίδει συνοπτικὰ τὴν περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι διάσπαρτα σὲ ὅλες σχεδόν τὶς στιγμὲς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὰ κείμενα, σύμβολα, εἰκόνες ποὺ τὶς συνοδεύουν (ὕμνολογία, βίους ἀγίων, εἰκονογραφία, ἱεροὺς κανόνες κ.λπ.).

Παρατηροῦν ἀκόμα, ὅτι καὶ σὲ νεώτερα κείμενα ποὺ ἀπευθύνει ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία εὐκαιρῶς-ἀκαιρῶς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸ πλήρωμα (π.χ. ἐγκυκλίους, ἐόρτια γράμματα, ἀποκρίσεις κ.λπ.) ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἴδιες ἔννοιες καὶ τὰ ἴδια πρότυπα. Μ' αὐτὸν ὅμως τὸν «στερεοτυπικὸ» τρόπο μεταβιβάσεως παρωχημένων μοντέλων, χωρὶς δηλαδὴ κριτικὴ ἀναπροσαρμογὴ, ὅπως λέγουν, χάνεται τελικὰ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀγγίξει ἡ Ἐκκλησία τοὺς νέους ἢ καὶ τοὺς μεγαλύτερους γιὰ ζητήματα, στὰ ὁποῖα εἶναι εὐαίσθητοποιημένοι μὲ τρόπο οὐσιαστικό, ὅπως ὁ ἔρωτας, ἡ ἀγάπη, οἱ σχέσεις τῶν φύλων, ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲν θὰ ἦταν ἀκαιρὴ ἴσως μιὰ πρώτη παρατήρηση, κατὰ πόσον δηλαδὴ, οἱ

πὸ πάνω ἀμφισβητήσεις δὲν εἶναι καρπὸς μιᾶς «στερεοτυπικῆς» (ἀκριτὰ ἐπαναλαμβανόμενης) ἀντίληψως γιὰ τὴν ἀποτυπωμένην στὰ κείμενα ποὺ ἀναφέραμε διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας σχετικὴ μὲ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια καὶ τὰ προβαλλόμενα ἐκεῖ παραδοσιακὰ πρότυπα. Ἡ παρατήρησή μας αὐτὴ δὲν ἐνέχει ἀσφαλῶς ἀπολογητικὸ χαρακτῆρα νὰ ὑποστηρίξουμε ἓνα παραδοσιακὸ δῆθεν πρότυπο ἐναντι ἐνὸς σύγχρονου ἢ ἐκσυγχρονισμένου. Ξεκινᾷ περισσότερο ἀπὸ μιὰ διάθεση αὐτογνωσίας καὶ ἀναζητήσεως τῆς ταυτότητος τῆς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας ὀρθόδοξου ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας.

2.2 Ἀποφυγὴ ἐπικινδύνων ταυτίσεων.

Κατὰ ταῦτα, θὰ ἦταν ἄστοχο νὰ ταυτίσουμε τὴν παραδοσιακὴν, τὴν ἐκ παραδόσεως δηλαδὴ προερχομένη ἐλληνικὴ οἰκογένεια, μὲ τὴν ὀρθόδοξη οἰκογένεια στὴν ὁποία θὰ ἀπετυποῦτο καὶ θὰ ἐβιοῦτο ἡ περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας ἀντίληψη τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας. Εἶναι ὅμως σχεδόν βέβαιο, ὅτι στὴν παραδοσιακὴ ἐλληνικὴ οἰκογένεια δόθηκε ἡ εὐκαιρία, μὲ τὴν σύμπραξη τῆς Ἐκκλησίας, νὰ διαποτιστεῖ ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες ἀλήθειες καὶ νὰ τὶς φανερώσει στὸ συγκεκριμένο χωροχρονικὸ ἐκεῖ καὶ τότε, ἐδῶ καὶ τώρα.

Τὸ ἴδιο ἄστοχο θὰ ἦταν, ἂν ταυτίζαμε τὴν σύγχρονη-μοντέρνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη οἰκογένεια. Μπορεῖ ἡ σύγχρονη οἰκογένεια, στὴν μεταβατικὴ φάση ποὺ διέρχεται μέσα σὲ μιὰ διαρκῶς μεταβαλλόμενη κοινωνία, νὰ προ-

βάλει αἰτήματα καὶ ἐπιτεύγματα ποὺ θὰ εὑρισκαν μιὰν ἐσχάτη θεμελίωση καὶ δικαίωση στὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς χριστιανικῆς Παραδόσεως. Τέτοια αἰτήματα θὰ ἦταν ἡ ἰσότητα ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς μέσα στὸ γάμο, ἡ ἐν ἐλευθερίᾳ κοινωνία ἀγάπης μεταξύ τῶν συζύγων καὶ τῶν ὑπολοίπων μελῶν τῆς οἰκογένειας, ἡ μέριμνα τῶν γονιῶν γιὰ τὰ παιδιά, ἡ δίκαιη κατανομὴ ὑποχρεώσεων καὶ δικαιωμάτων καὶ ἡ δίκαιη διαμόρφωση τῶν ρόλων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς. Αὐτὲς οἱ 'νέες' ἀντιλήψεις γιὰ τὶς σχέσεις τῶν φύλων μπορεῖ νὰ μὴν ὀφείλονται στοὺς καιροὺς μας σὲ χριστιανικὴ ἐμπνευση καὶ τὰ αἴτια ποὺ τὶς διαμόρφωσαν στὴ θετικὴ τους μορφή νὰ μὴν εἶναι ἐνσυνείδητα χριστιανικά. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μὴν ἐπισημάνω ὡς κάτι θετικὸ αὐτὴν τὴν ἐξέλιξη. Ἡ πραγματοποίηση, βέβαια, αὐτῶν τῶν αἰτημάτων μέσα στὴν σύγχρονη οἰκογένεια δὲν τὴν καθιστᾷ καὶ αὐτόματα χριστιανικὴ ἢ ὀρθόδοξη.

Θὰ μποροῦσε ἐν τούτοις κανεὶς νὰ ἀδιαφορήσει κατ' ἀρχὴν γιὰ τὴν ποιοτικὴ φόρτιση τῶν δύο αὐτῶν ἐννοιῶν: τῆς παραδοσιακῆς καὶ τῆς σύγχρονης οἰκογένειας· καθ' ἑαυτὲς δὲν εἶναι οὔτε θετικὰ οὔτε ἀρνητικὰ μεγέθη.

Ἐδῶ θὰ εἶχε ἀσφαλῶς τὴ θέση της μιὰ πληρέστερη ἀπ' αὐτὴ ποὺ δώσαμε πρὶ ἄνω περιγραφή τῶν χαρακτηριστικῶν, δομικῶν, λειτουργικῶν κ.ἄ., τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τύπου οἰκογένειας. Θὰ διαπιστώναμε ὅπωςδήποτε μιὰ κάποια ἔνταση μεταξύ παραδοσιακῆς καὶ σύγχρονης οἰκογένειας, στὴν ὁποία ἔνταση μεταφέρεται καὶ ἀποτυπώνεται ἡ ὑπάρχουσα

ἐνταση μεταξύ παραδοσιακῆς καὶ σύγχρονης κοινωνίας.

Ἡ παραδοσιακὴ οἰκογένεια ἐμφανίζεται ὡς ἡ δοκιμασμένη στὸ χρόνο, ἀποχρυσταλλωμένη σὲς δομές της καὶ ἱκανὴ νὰ λειτουργήσῃ στὰ πλαίσια μιᾶς παραδοσιακῆς κοινωνίας. Ἡ σύγχρονη βρίσκεται σὲ φάση περάσματος στὰ πλαίσια μιᾶς ραγδαίας μεταβαλλόμενης κοινωνίας. Οἱ ρόλοι τῶν διαφόρων μελῶν καὶ οἱ λειτουργίες τῆς πρώτης δέχονται συνεχῆ πλήγματα καὶ μεταβιβάζονται σὲ ἄλλους θεσμοὺς καὶ ὀργανισμοὺς. Οἱ ρόλοι καὶ οἱ λειτουργίες στὴ δευτέρῃ ἀναζητοῦν περιεχόμενο καὶ μορφή καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ σχετικὴ πλαστικότητα καὶ εὐελιξία, συνάμα, ὅμως καὶ ἀβεβαιότητα. Θὰ πρέπει νὰ προφυλαχθοῦμε ὅμως ἀπὸ τὸ νὰ διαχωρίσουμε μὲ ἀπόλυτο τρόπο παραδοσιακὴ καὶ σύγχρονη οἰκογένεια. Πολλὲς λειτουργίες τῆς οἰκογένειας ποὺ φαίνονται μοντέρνες χαρακτηρίζουν καὶ τὴν παραδοσιακὴ οἰκογένεια (πρβλ. τὸν συμβουλευτικὸ ρόλο τῆς γυναίκας κοντὰ στὸν ἄνδρα της). Ἄλλα πάλι φαινόμενα ποὺ θὰ ἐλπίζαμε νὰ εἶχαν ἐκλείψει καταλαμβάνουν ἀπρόβλεπτα μεγαλύτερη θέση στὴ σύγχρονη οἰκογένεια (π.χ. κακοποιημένες γυναῖκες καὶ παιδιά).

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ κατὰ τὴν γνώμη μας ἐπέγει, ἀναφορικὰ μὲ τὸν προβληματισμὸ τῶν νέων ποὺ παραθέσαμε στὴν ἀρχή, καὶ ἀναμένεται, γιὰ νὰ δοῦμε ἂν δίκαια ἢ ἄδικο ἀμφισβητοῦν τὰ οἰκογενειακὰ πρότυπα ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, εἶναι νὰ γίνῃ μιὰ κάθαρση στὴν ἀντίληψη ποὺ ἔχουν πολλοὶ γιὰ τὴν παραδοσιακὴ ἐλληνικὴ οἰκογένεια ὅταν τὴν ταυτίζουν μὲ τὴ χριστιανικὴ ὀρθόδοξη

άποψη. Αυτό θα βοηθήσει ώστε να αποσαφηνιστεί το τί είναι ἰδιον τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδόξου Παραδόσεως πάνω στο θέμα αυτό (και ἄρα μεταβιβάσιμο μέσω τῶν διαδικασιῶν ἀγωγῆς) και τί πολιτισμικό, ἐποχιακό (και ἄρα μὴ δυνατὸν ἢ πρέπον νὰ μεταβιβαστεῖ, τουλάχιστον ὡς «ὀρθόδοξον»).

Εἶναι ἀδιανόητο, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ προβάλλεται ἢ νὰ μεταβιβάζεται ὡς χριστιανικὴ ὀρθόδοξη ἔννοια ἢ μορφή τοῦ πατέρα στὴ φόρτισή της τοῦ Paterfamilias ἢ τοῦ πατέρα-ἀφέντη, ὅταν γνήσιο πατρικὸ μοντέλο παραμένει ἢ πολυδιάστατη μορφή τοῦ Θεοῦ-Πατέρα «ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ και ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται» (Ἐφεσ. γ' 15). Τὰ παραδείγματα εἶναι δυνατὸν νὰ πολλαπλασιασθοῦν. Δίδουμε ἕνα- δύο τονίζοντας ὅτι, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποτελεῖ παράδειγμα ἢ ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν ἢ ὅχι μὲ εὐαγγελικὰ κριτήρια φόρτιση τοῦ ἀνδρα ὡς κεφαλῆς τῆς οἰκογενείας, χωρὶς δηλαδὴ ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ τὸν προσεγγίζουν, μὲ μία σειρά ἐνεργειῶν, πρὸς τὴν κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστὸ (βλ. Ἐφεσ. ε' 21-33). Ἡ ἀκόμα θὰ ἦταν ἄστοχη μία ταύτιση τῆς αὐταρχικῆς ἀγωγῆς και τῆς δουλικῆς ὑπακοῆς και ὑποταγῆς τῶν τέκνων μὲ μία χριστιανικὴ ἀντίληψη και τέτοιο ὑπόδειγμα σχέσεων δύο ἢ περισσοτέρων γενεῶν. Ἀντίθετα, ἡ χειραφέτηση τῶν παιδιῶν ἀπὸ μικρὴ ἡλικία ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας σὲ θέματα πίστεως και θρησκευτικῆς ζωῆς (ἱερὴ ἐξομολόγησις, συμμετοχὴ στὴν λατρεία, λήψη ἀποφάσεως γιὰ τὴν μοναχικὴ ζωὴ) μᾶς υποχρεώνει νὰ ἀναθεωρήσουμε τὴν ἐπικρατοῦσα ἄποψη, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή ταυτίζεται μὲ μία ἀλό-

γιστη πειθαρχία, ἀνελευθερία και πειθαναγκασμὸ δεσμευτικὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν. Ἡ ὑπευθυνότητα μάλιστα, μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζονται τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία στὰ πιὸ πάνω θέματα θὰ μπορούσε νὰ ὀδηγήσει σὲ χρήσιμες σκέψεις και ἀποφάσεις γιὰ μεταφορὰ αὐτῶν τῶν στάσεων και σὲ ἄλλους χώρους ἀγωγῆς και ἰδιαίτερα στὴν οἰκογενειακὴ ἀγωγή ποὺ πάσχει ἀπὸ μία ὑπερπροστατευτικότητα τῶν γονιῶν γιὰ τὰ παιδιὰ τους μὲ τίς γνωστὲς γι αὐτὰ συνέπειες.

2.3 Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐντάσεως

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο γίνεται φανερὴ μία τρίτη ἐνταση στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς. Διότι τελικὰ ἡ ἐνταση και πλόωση μεταξὺ παραδοσιακῆς και συγχρόνου κοινωνίας και οἰκογενείας ἐπικεντρώνεται στὸ χῶρο τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς ποὺ σήμερα γίνεται τὸ πεδίου πολλαπλῶν ἐντάσεων και συγκρούσεων. Τὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται εἶναι ἀμείλικτα και ἀδυσώπητα.

— Γιὰ ποιὰ οἰκογένεια θὰ πρέπει νὰ ἐτοιμαστοῦν τὰ παιδιὰ, οἱ ἔφηβοι και οἱ νέοι μας;

— Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ δομὴ και ποιές οἱ λειτουργίες της;

— Ποιούς ρόλους θὰ ἀναλάβουν τὰ μέλη της;

— Ποῖοι στόχοι θὰ προβάλλονται πρὸς ἐπίτευξη;

— Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον, οἱ μέθοδοι και οἱ φορεῖς τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς;

— Ἡ Ἐκκλησία και αὐτὴ ἀκόμα ἡ οἰκογένεια γίνονται ἀποδεκτὲς σὰν φορεῖς ἐκ μέρους τῆς εὐρύτερης κοινωνίας ἢ θὰ ἀναλάβουν ἄλλοι (ὅπως οἱ ἰδεο-

λογίες, τὰ κόμματα, τὸ σχολεῖο) αὐτὴ τὴν ἀγωγή, μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια ὅτι δὲν θὰ παραστούμε στὸν ἐνταφιασμό τῆς οἰκογένειας σύμφωνα μὲ τὸ ἀγγελτήριο τοῦ θανάτου της ποὺ μερικοὶ σπεύδουν νὰ τοιχοκολλήσουν;

Οἱ ἀπαντήσεις στὰ πιὸ πάνω ἐρωτήματα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ συνεξήγηση ποὺ ἔχει γίνει στὸ προηγούμενο στάδιο τῆς συζητήσεως γιὰ τὴν παραδοσιακὴ καὶ τὴ μοντέρνα οἰκογένεια καὶ ἀπὸ τὴν τομὴ ποὺ τίς διαχωρίζει σὲ σχέση μὲ τὴν ὀρθόδοξη ἀντίληψη γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια.

Στὴν τομὴ αὐτὴ ἀναμένεται καὶ ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐντάσεως καὶ πολώσεως μεταξὺ παραδοσιακῆς καὶ σύγχρονης οἰκογένειας μὲ τὴν ἀναζήτηση τοῦ τί εἶναι ἐπίκαιρο γι αὐτὴν — στὴν βιβλικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν χρόνὸ ὡς καιρὸν — ἐδῶ ποὺ ζοῦμε αὐτὴν τὴν ὥρα. Ἡ τομὴ αὐτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθεῖ στὰ πλαίσια ἑνὸς δυναμικοῦ προτύπου γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, τοῦ προτύπου δηλαδὴ τῆς μικρῆς ἐκκλησίας ποὺ ἀνοίγεται καὶ οἰκοδομεῖται στὶς διαστάσεις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἡ οἰκογένεια, σὰν μικρὴ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σὲ μεταμορφωμένη οἰκογένεια, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σὲ μεταμορφωμένο κόσμον, καὶ ἀποτελεῖ, μικροβασιλεία αὐτῆ, σημάδι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ μοιάζει νὰ εἶναι ἕνας χῶρος ὑπόδοξης ποὺ στολίζεται ἀπὸ παλιούς καὶ καινούργιους θησαυρούς ποὺ παίρνουν σ' αὐτὸν τὸν χῶρον τὴ θέση τους, καὶ ποὺ ἐμεῖς σὰν καλὸὶ οἰκοδομητοὶ τοὺς διευθετοῦμε καταλλήλως καὶ ἀναλόγως (πρβλ. Μτθ. ιγ' 52).

Ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς δυναμικοῦ μοντέλου, ποὺ ἐκ τῶν προτέρων καὶ κατ' ἀρχὴν ἀποκλείει τὴν στατικότητα, θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἀποφύγουμε τὸν πειρασμὸ νὰ ὑποτάξουμε τὸν σημερινὸ γάμον καὶ τὴν οἰκογένεια καὶ γὰρ περιχαρακώσουμε τὴν ἀγωγή σ' ἕνα «μοντέλο παραδοσιακῆς ὀρθόδοξου οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς». Τέτοιο μοντέλο προφανῶς δὲν ὑφίσταται καὶ θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ τὸ ἀναζητήσουμε. Πράγματι, θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐπιβάλουμε στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ δικὰ μας προκατασκευασμένα καλούπια ποὺ θὰ τῆς στεροῦσαν τὴν ποικιλία καὶ τὴν φρεσκάδα. Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς δυναμικοῦ μοντέλου ὀρθόδοξης οἰκογένειας καὶ οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς πολὺ θὰ βοηθοῦσε τὸ νὰ προσεγγίσουμε ἐκφάνσεις παραδοσιακῆς ὀρθόδοξου οἰκογενειακῆς ζωῆς μὲ τὴν ποικιλία τῶν ἐκδηλώσεών της. Παράλληλα βοηθεῖ ἡ σκέψη, ὅτι καὶ στὸν ἄλλο τρόπο χριστιανικῆς ζωῆς ποὺ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς παρθενίας ἐπικρατεῖ καὶ ἐκεῖ ποικιλία μορφῶν καὶ ἀσκήσεως. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, στὸν γάμον προέχει ἡ ποικιλία στὴν ἐνεργοποίηση τῶν χαρισμάτων, καὶ ἡ ἀντίληψη αὐτοῦ τοῦ γάμου ὡς χαρίσματος. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη μάλιστα κεντρίζει καὶ προωθεῖ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση τὴν ἐπίκαιρη δημιουργικὴ ἀνάπτυξη τῶν τάλαντων ποὺ ἐλάβουμε καὶ κατέχουμε.

3 «ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ» ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '80 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Αὐτὴ λοιπόν ἡ ποικιλία στὴ μορφή τοῦ γάμου, αὐτὸς ὁ πλουραλισμὸς στὴ δομὴ καὶ στὶς λειτουργίες τῆς οἰκογένειας ποὺ καλοῦνται νὰ πραγματώσουν δη-

μιουργικά οι χριστιανοί σύζυγοι και οι χριστιανικές Ἐκκλησίες στην δεκαετία πού άνέτειλε, θά άντιμετωπίσει τόν ιδεολογικό πλουραλισμό πού ἤδη μνημονεύσαμε σάν χαρακτηριστικό και τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Οἱ προσπάθειες πού θά λάβουν χώρα στά πλαίσια τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν θά ἔχουν ἡ ὀφείλουν νά ἔχουν σάν προϋπόθεση «τό αὐτό πνεῦμα τῆς πίστεως» (πρβλ. Β' Κορ. δ' 13) πού θά συνιστᾶ και τήν εἰδοποιῶ διαφορά σέ σχέση μέ τις ποικίλες «προκλήσεις» πού θά προέλθουν ἀπό τήν κοινωνία στόν χῶρο τοῦ γάμου και τῆς οἰκογένειας.

Μία πρώτη πρόκληση θά εἶναι ἡ καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου. Αὐτό θά δημιουργήσει μιᾶ ἀποστασιοποίηση ἀπό τή θρησκευτική ἀντίληψη περί γάμου και οἰκογένειας. Ἐνδεχόμενα θά αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν ἐλεύθερων συμβιώσεων σέ μιᾶ σύμβαση ἄορίστου χρόνου ἢ ἐπὶ προθεσμία. Μπορεῖ νά μὴ φθάσουμε σέ περιπτώσεις νομοθετικῆς καλύψεως, γιά παράδειγμα, πενταετῶν συμβολαίων γάμου. Σίγουρα ὅμως θά τίθενται προθεσμίες ἐνός de facto δοκιμαστικοῦ γάμου, γιά τήν ὀριστικοποίηση τῆς συμβιώσεως ἢ τήν ἐπισημοποίηση τοῦ δεσμοῦ. Ἡ διάσταση τοῦ χρόνου σέ συνάρτηση μέ τό χῶρο θά παίζει ἕναν οὐσιαστικό ρόλο στή ρύθμιση τῶν πραγμάτων τοῦ γάμου. Ἐναφέραμε ἤδη τόν χρόνο ὡς διάστημα δοκιμῆς. Ἡ ἐγκατάληψη — κακόβουλος μόνον; — τοῦ κοινῶ χώρου διαβιώσεως γιά ὀρισμένο διάστημα θά ὀριστικοποιηθεῖ σάν αἰτία αἰτήσεως διαζυγίου. Διαφαίνεται πρὸς τούτοις μιᾶ περαιτέρω διευκόλυνση τῶν διαδικασιῶν ἐκδόσεως

διαζυγίου. Ἀσφαλῶς θά ἐπιδιωχθεῖ σύντομα στό «νομοσχέδιο γιά τήν τροποποίηση διατάξεων τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου» νά θεσπισθεῖ διάταξη πού νά ἀφορᾶ τό διαζύγιο κοινῆ συναίνεσει. Πολλοί εἶναι αὐτοὶ πού διερωτῶνται: γιατί ἀφοῦ ἡ κοινῆ συναίνεση ἀποτελεῖ λόγο συστάσεως νά μὴ συνιστᾶ και λόγο διαλύσεως τοῦ γάμου;

Οἱ προκλήσεις δὲν θά ἀφοροῦν μόνο τις παραλλαγές στή συμβίωση μεταξύ ἀνδρῶν και γυναικῶν — ἀν πρὸς στιγμὴν ἀγνοήσουμε τις προσπάθειες γιά ἀναγνώριση συμβιώσεων φιλομοφύλων — και τοὺς τρόπους συστάσεως και διαλύσεως τοῦ γάμου, θά ἀφοροῦν και τῆ δομῆ ἐξουσίας, λειτουργιῶν και ρόλων μέσα στήν οἰκογένεια. Ἡδη στό νομοσχέδιο πού ἀναφέραμε ἐπιχειροῦνται τέτοιες ἀλλαγές και ἤδη ἔχουν ἐκδηλωθεῖ ὑποστήριξη ἀπό τῆ μιᾶ μεριά και ἀντιδράσεις ἀπό τήν ἄλλη.

Οἱ προκλήσεις δὲν θά ἀφοροῦν μόνο τοὺς συζύγους ἀλλὰ και τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας και κυρίως τὰ παῖδιά. Ἐστω κι ἀν ἀλλάζει ἡ ὀρολογία ἀπό πατρική ἐξουσία σέ γονική μέριμνα, τό παιδί ποιᾶ θέση θά ἔχει στή διαδικασία λήψεως ἀποφάσεων πού τό ἀφοροῦν; Κι ἀν οἱ γονεῖς μποροῦν νά χωρίζουν ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο, μήπως θά μπορεῖ και τό παιδί νά παίρνει διαζύγιο ἀπό τοὺς γονεῖς του; Ἡδη κινεῖται στόν ἐλλαδικό χῶρο ἡ διαδικασία γιά τῆ δημιουργία μιᾶς νομικῆς προστατευτικῆς ὑπηρεσίας γιά τήν κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ παιδιοῦ, μέ πρωτοβουλία μελῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐτους τοῦ Παιδιοῦ. Μιλᾶμε ὅμως μέ τήν προϋπόθεση ὅτι θά ὑπάρχουν παιδιά στήν οἰκογένεια.

Είναι λεπτομέρεια ἀσφαλῶς τὸ πόσα παιδιά. Στὸν δυτικὸ τουλάχιστο κόσμῳ ὑπάρχει ἡ τάση γιὰ μείωση τῆς γεννητικότητος. Ἐνδεικτικὴ εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους νὰ θεωροῦνται ὡς πολύτεκνες οἱ οἰκογένειες μὲ τουλάχιστον τέσσερα παιδιά. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸν ὀρίζοντα διαφαίνονται τάσεις γιὰ θεληματικὰ ἀτεκνους γάμους, γάμους χωρὶς παιδιά, γιὰ συζύγους ποὺ διαγράφουν τὴν ἀναπαραγωγικὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς προοπτικὲς τῆς συζυγίας τους. Κι ὄχι μόνο γιὰτι ἔχει διαπιστωθεῖ στὸν ἕνα ἢ καὶ στοὺς δύο μία γενετικὴ ἢ ἄλλη ἐπιβάρυνση ποὺ καθιστᾷ προβληματικὴ τὴν τεκνογονία. Ἐδῶ μιλάμε κυρίως γιὰ τὴν πρόκληση τῆς ἀρνήσεως τῆς θέσεως τῶν παιδιῶν στὸν γάμο, ποὺ κάνει μερικοὺς νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι πορευόμαστε «Πρὸς μία κοινωνία χωρὶς παιδιά».

Οἱ πρόοδοι τῆς γενετικῆς ἐπιστήμης θὰ λαμβάνονται ὅλο καὶ περισσότερο ὑπόψη ἀπὸ τοὺς ὑποψήφιους γονεῖς. Καθὼς καὶ οἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης γενικῶς καὶ ἰδιαίτερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τεκνοποίηση γιὰ ἕναν ὀρθολογιστικὸ καὶ ὑπεύθυνο προγραμματισμὸ τῆς τεκνογονίας, ποὺ θεωρεῖται ὡς ἀναφαίρετο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου σήμερα. Οἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης δὲν χρησιμοποιοῦνται μόνο γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς γονιμότητος κατὰ τρόπο ποὺ καὶ στεῖρα ἢ καὶ γενετικὰ ἐπιβαρυμένα ζεύγη νὰ μποροῦν νὰ τεκνοποιοῦν. Πρόκληση λοιπὸν ἀποτελεῖ καὶ ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση — ἐφαρμοζομένη ἀπὸ χρόνια — καὶ τὸ παράλληλο πρόσφατο φαινόμενο τῶν «παιδιῶν τοῦ σωλήνα», καὶ ἡ λεγόμενη «γενετικὴ χειρουργικὴ» γιὰ ἀπάλειψη

γενετικῶν διαμαρτιῶν. Βρισκόμαστε λοιπὸν μπροστὰ σὲ δύο στάσεις ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες. Ἡ τῆς παντὶ τρόπῳ ἀρνήσεως τοῦ παιδιοῦ ἢ τῆς πάσης θυσία ἐπιδιώξεώς του. Ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς ἀκραῖες στάσεις κυμαίνονται ὅλες οἱ ἄλλες ποὺ ἀναφέραμε.

Μιὰ ἀκραία πρόκληση συναφῆς μὲ τὴν προηγούμενη εἶναι καὶ τὰ παιδιά χωρὶς γάμο. Ὅχι παιδιά ἐλεύθερων συμβιώσεων, μὴ κατοχυρωμένων νομικῶς ἢ παιδιά μητέρων ποὺ ἄτύχησαν, ἄγαμων μητέρων ὅπως συνήθως ὀνομάζονται. Ὅλο καὶ πληθαίνουν οἱ περιπτώσεις ἐνὸς νέου φαινομένου, τῆς ἄγαμης ἐκούσιας μητρότητος, γυναικῶν ποὺ ἀρνοῦνται τὸν γάμο, ἀρνοῦνται τὸν σύντροφο καὶ φθάνουν μέχρι καὶ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση ἀκόμα.

Προβλέπεται ὅτι γιὰ ὅλα τὰ προκύπτοντα αὐτὰ θέματα καὶ προβλήματα θὰ ὑπάρξουν ἀνάλογες νομικὲς, κοινωνικὲς, οἰκονομικὲς διευθετήσεις καὶ διευκολύνσεις. Στὰ μέτρα αὐτὰ θὰ ἀποτυποῦται ἡ πολυμερῆς πλουραλιστικὴ περιβάλλουσα νοοτροπία καὶ φιλοσοφία τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καὶ ζωῆς μὲ ὅλες τὶς ἐνδεχόμενες ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις.

Λόγω ὁμῶς τῆς πολυπλοκότητος τῶν ἐγειρομένων ζητημάτων καὶ τῶν σχετικῶν διευθετήσεων, ὁ ἄνθρωπος τῆς δεκαετίας τοῦ '80, ἔχοντας ἀπωλέσει παραδοσιακοὺς τόπους παροχῆς συμβουλῶν — ὅπως ἦταν καὶ ἡ οἰκεγένεια — θὰ τὶς ἀναζητήσει ἐκεῖ ποὺ θὰ μπορέσει νὰ τὶς βρεῖ. Σημειώσαμε τὸν καθημερινὰ αὐξανόμενο παι-

δαγωγικό και συμβουλευτικό ρόλο τοῦ ἐπίσημου κράτους πού σέ περιορισμένη κλίμακα ἰδρύει συμβουλευτικούς σταθμούς και γιά ζητήματα πού ἀφοροῦν τόν γάμο και τήν οἰκογένεια και διαπαιδαγωγεῖ τὰ στελέχη του γιά νά ἀναλάβουν ἕνα τέτοιο παιδαγωγικό ρόλο κοντά στό λαό. Δίπλα ὅμως στό κράτος ἀναλαμβάνουν ἀνάλογη συμβουλευτική και παιδαγωγική πρωτοβουλία ποικίλης κατευθύνσεως Σχολές Γονέων, Ἑταιρεῖες οἰκογενειακοῦ προγραμματισμοῦ, ἡ Ἑλληνική ἑταιρεία εὐγονικῆς και γενετικῆς τοῦ ἀνθρώπου, Κινήσεις γυναικῶν, Δῆμοι και Κοινότητες, Σύλλογοι πολιτικῶν και πολιτιστικῶν ἀποχρώσεων, Χριστιανικῆς κινήσεις.

Θά ἦταν κρῖμα κατὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία νά μὴ συνεχίσει τόν μακράιωνα παιδαγωγικό, ποιμαντικό και συμβουλευτικό της ρόλο, κοντά στό λαό σέ θέματα γάμου και οἰκογενείας. Μὲ τήν διακριτική και διακρίνουσα παρουσία της και τήν κατάλληλη προετοιμασία τῶν στελεχῶν της θά βοηθοῦσε και ἀνθρώπους πού στέκονται ἀρνητικά, ἐχθρικά ἢ και ἀδιάφορα ἀπέναντί της νά ξεκαθαρίσουν τίς ποικίλες ἀντιλήψεις και ἀπόψεις πού κυκλοφοροῦν σχετικὰ μὲ τήν οἰκογενειακή ἀγωγή και τήν ἀγωγή τῶν φύλων, φωτίζοντάς τες ἀπό ἕνα ἄλλο σημεῖο πού μπορεῖ νά ἀποβεῖ εὐεργετικό και σωτήριο γιά τὰ μεμονωμένα ἄτομα, τόν γάμο, τήν οἰκογένεια, τήν κοινωνία, τὸ κράτος.

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

